

קדושים ז

אבער דער תירוצ דארף האבן הסברה: אין הכי נמי אז „הכל תלוי בה“, ווי קען מען אבער (צוליב דעם) מחייב זיין א קטן? און ווי דער ראב״ד זאגט במק״א⁷: „ואם יאמר האיש נתלה באשה אבל לא האשה באיש מ״מ מהיכא תיתי לחייב את הקטן על ידי האשה“⁸.

[אויך דאס וואס דער רדב״ז זאגט⁹ אז דער רמב״ם האלט אז קרבנות זיינען ניט קיין עונש נאָר א כפרה; און דעריבער, כאַטש אז א קטן איז ניט קיין בר עונשין, אבער אויך ער דארף האבן א כפרה,

איז לכאורה ניט מספיק — ווייל פאָר-וואָס דארף א קטן האבן כפרת קרבן דווקא באַ דער עבירה פון שפחה חרופה און (מען געפינט עס) ניט ווען ער איז עובר אויף אנדערע עבירות, וואָס מאַיז אויף זיי מחוייב א קרבן?]

(ב) דער לחם משנה¹⁰ זאגט אז דער מקור דעת הרמב״ם איז פון תורת כהנים אויפן פסוק „איש פרט לקטן או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת״ל ואיש“, און דער ראב״ד פסק׳ט ווי די גמרא אין כריתות וואָס האַלט אז „מקשו להדדי“ (ניט ווי דער תויב), אז מ״פאָרגלייכט זיי איינער צום צווייטן און בשעת איינער פון זיי איז א קטן אָדער א קטנה זיינען ביידע פטור.

א. בנוגע צום דין פון שפחה חרופה¹ פסק׳נט דער רמב״ם² „בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן, והוא שתהי גדולה ובעולה וברצונה, כמו שביארנו, שאין האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות שנאמר³ בקורת תהי והביא את אשמו“. און דער ראב״ד איז משיג: „זה שבוש שלא מצינו קטן בר עונשין וקרבן זה מן העונשין הוא והיא כמו כן פטורה דהא מקשו אהדדי והכי איתא בכריתות“.

זיינען דאָ כמה ביאורים אין פאָר-ענטפערן דעם רמב״ם:

(א) דער מגיד משנה⁴ זאגט, אז דער רמב״ם לערנט אז „הכל תלוי באשה שתהי בת עונשין אבל הוא אינו צריך להיות בר עונשין וכן אמרו⁵ בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן בזמן שאין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן ולא אמרו בזמן שהוא אינו מביא קרבן היא אינה לוקה וקרא נמי הכי דרשינן ל״ בקורת תהי והביא את אשמו ומשמע הא לא תהי בקורת לא יביא אבל לא משמע הא אם לא יביא לא תהי בקורת“. און וויבאלד אז דער רמב״ם האַלט אז „הכל תלוי בה“ און זי איז „לוקה“ — דערפאָר איז „הוא מביא קרבן“.

(7) בהל' שגגות שם.
(8) וצ״ע בטעם שהשיג הראב״ד בבי המקומות בין בהל' איסורי ובין בהל' שגגות. ובכל אחד בהדגשה ובסגנון אחר. וראה כס״מ הל' שגגות שם, דהיי' לו הראב״ד גירסא אחרת. ואכ״מ.
(9) שו״ת הרדב״ז שם. מגדל עוז לרמב״ם הל' איסורי שם. צפ״ע לרמב״ם שם הי״ד.
(10) בהל' שגגות שם. וראה כס״מ שם.

(1) יבפרשתנו יט, כ ואילך.
(2) הל' איסורי פ״ג הי״ז. הל' שגגות פ״ט הי״ג.
(3) פרשתנו שם.
(4) יא, א.
(5) לרמב״ם הל' איסורי שם. שו״ת הרדב״ז סי' ב״א צד. קרית ספר (להמבייט) לרמב״ם הל' איסורי והל' שגגות שם.
(6) כריתות שם.

נאכמער פון דעם געפינט מען אין ה' ת"ת וואו דער רמב"ם¹⁵ זאגט: „מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר כו' און דער צ"צ¹⁶ זאגט, שמא גם על הקטן יש חיוב מדאורייתא" [פון דעם וואס דער רמב"ם זאגט דעם לשון (בלתי רגיל) — „כשיכיר" ¹⁷ (ניט „כשיגדיל")¹⁸, איז משמע, אז דער חיוב הלימוד אויפן קטן איז דא נאך איידער ער ווערט א גדול] —

איז אין דעם נאך שווערער צו פארשטיין: ווי איז שייך א חיוב אויף א קטן?

ג. צו פארשטיין דאס, דארף מען מקדים זיין א גרעסערן חידוש אינעם חיוב פון מצוות בכלל ביי א קטן:

ס'איז ידוע די מחלוקת הראשונים בנוגע די מצוות וואס א קטן איז מקיים מצד חיוב פון חינוך: דעת רש"י¹⁹ והרמב"ם²⁰ אז די (מדרבנן) חינוך-מצוות זיינען „לאו מצוה דיד" (פון קטן) אלא דאבוה, דאיהו לא מיחייב במצות כל

אבער אויך דאס דארף מען פארשטיין: וואס איז דער טעם, לויטן תו"כ, וואס דוקא בא שפחה חרופה איז דא דער לימוד צו מרבה זיין א בן תשע שנים ויום א', און ניט בא אנדערע עניני עריות כו"כ, וואס אויך דארטן איז ביאתו ביאה ¹¹?

מען קען זאגן אז אויף דעם איז ניטא קיין טעם, נאר ס'איז א גזירת הכתוב, אבער — מהיכא תיתא? ס'איז גלאטער צו זאגן אז ס'איז דא דערביי א הסכרה.

ב. א חיוב קרבן — און עז' א חיוב מצוה — אויף א קטן, געפינט מען אין נאך ערטער אין רמב"ם, ומהם:

אין ה' קרבן פסח ¹² פסקינע דער רמב"ם, גר שנתגיייר בין פסח ראשון לפסח שני וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני ואם שחטו עליו בראשון פטור. פרעגט דער כסף משנה, אטו קטן בר חיובא ופיטורא הוא און ער פארענטפערט: „וכתב הר"י קורקוס ז"ל דכיון דרחמנא רביי לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני" ¹³.

ולכאורה: וויבאלד אז ס'איז ער דאך ביים פסח ראשון געווען א קטן און איז געווען פטור פון מצות, היינט ווי העלפט דאס וואס א צווייטער האט א חיוב און שחט על הקטן (היינט אין זמן הפטור פון דעם קטן) אויף דעם זמן החיוב, ווען ער איז געווארן א גדול — בפסח שני ¹⁴?

(11) ומ"מ פטור הקטן — רמב"ם ה' איסור' פ"א הי"ג ואל"ך.

(12) פ"ה ה"ו.

(13) וראה גם קרית ספר לרמב"ם שם.

(14) וראה טו"א (אבני מילואים) ר"ה כח, א. מנ"ח מצוה ה סק"ב. ממרשי הרמב"ם שם (חידושי הגר"ח. ועוד).

(15) פ"א ה"ג.

(16) פס"ד — חידושים על הרמב"ם בתחלתו.

(17) כ"ה גם בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב — אלא ששם משיך, וכשלומד לעצמו כשיגדיל ויכיר ויכול ללמוד. וי"ל שגם אדה"ז כוונתו (כפ"י הצ"צ ב'רמב"ם, כשיכיר" — לפני שיגדיל, כדמוכח מזה שלא כתב לפניו בהחיוב, חייב ללמד אי"ע כשיגדיל ויכיר. וי"ש לאח"י, כשיגדיל ויכיר" הוא רק בנוגע לההמשך, אזי לא ילמוד תחלה בר כמשנ"ת למעלה בנערים בר כי זה שיוכל אינו רשאי לעשות כן כו"י.

(18) בספר המדע לרמב"ם (ירושלים תשכ"ד)

הובא מדפוס ספרד שלפני רנב, כשיגדילי.

(19) ברכות מה, א ד"ה עד שאכל. וראה בכל הבא לקמן שדי"ח כללים מערכת ח' כלל ס. קובץ יגדיל תורה ברוקלין, אייר תשל"ז ס"י לח (תשובה מהר"א מ"ז דעיר האראד י"ש, מחסידי הצ"צ). ועוד.

(20) מלחמות ה' ברכות כ, ב. רמב"ן הובא בר"ן ספ"ב דמגילה ד"ה חוץ. ריטב"א מגילה יט, ב ד"ה הכל. ר"ן קידושין לא, א ד"ה וגרסינן. וראה רשב"א (ריטב"א) סוכה לח, א ד"ה גמרא.

[און אזוי איז אויך משמע פון ל' הרמב"ם בכ"מ:²⁷

אין הל' ציצית²⁸ — „ומד"ס שכל קטן שיודע להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצות; אין הל' ברכות²⁹ — „הקטנים חייבין בברכת המזון מד"ס כדי לחנכו במצות; אין הל' סוכה³⁰ — „קטן שאינו צריך לאמו כ"י חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצות; ועד"ז בא לולב³¹ — „קטן היודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצות“.³²

27) וכן הוא לשון אדה"ז בסי' שמג ס"ג „חייב לשמוע כ"י חייב בציצית כ"י“ (ע"ד לשון הרמב"ם דלקמן בפנים. אף שבסי' ז' ס"ד כתב „אביו חייב לקנות לו טלית כ"י אביו חייב להטיל ציצית“ ולנאורה יש ללמוד יותר מדיוק לשונו כזה בסי' שמג שמדבר בהל' חינוך „מא"כ בסי' ז' שהוא בדיני ציצית. גם י"ל שציצית שונה כיון שבכלל אין אדם חייב לקנות טלית בת ד' כנפות כדי שיתחייב בציצית כ"י (ורק) טוב ונכון כ"י — שו"ע שם ר"ס (כד).

וכן בהל' סוכה ס"י תרי"מ ס"ג וד' כתב „חייב בסוכה“. וכן משמע ממש בסי' לט ס"א בנוגע לתפלין „וקטן אע"פ שמוזהר על הקשירה מד"ס לחנכו במצות כ"י“ (ומש"כ בחצ"ע"ג „וגם מד"ס אין האזהרה אלא על אביו“ — הרי כתב „אין האזהרה אלא על אביו“ כי האזהרה הטילו על אביו). ובסי' לז ס"ג: קטן כ"י חייב אביו לקנות לו תפלין לחנכו במצות. ובפשוטו י"ל דבציצית ותפלין החיוב לקנות ציצית ותפלין ולהטיל ציצית א"א להיות על הבן ורק על האב (אבל בש"ח שם שתיריך זה דוחק). ובסי' תעט סוס"ז: כיון שהקטן הוא פטור מכל המצות שבתורה ואינו חייב בהם אלא (מד"ס) כדי לחנכו במצות.

ואולי אין לדייק מלשונות הנ"ל בכלל כיון שאינם שווים בכל מקום. ראה לשונו בסמ"ג ס"ב (ועוד). סת"ע"ב רסכ"ה. ועוד. וצ"ע. ואכ"מ. ולהעיר משו"ע שלו סוס"ד במהד"ת ע"ד השייכות דחיוב חינוך דחכמים כשהגיע לחינוך לחיובו במצות מן התורה כשנעשה בן י"ג שנה ויום אחד.

28) פ"ג ה"ט.

29) רפ"ה.

30) רפ"ז.

31) הל' לולב פ"ז ה"ט.

32) בכס"מ הל' ח"מ פ"ז ה"י כתב „וכן נראה

עיקר“, ובמילא קען א קטן ניט מוציא זיין א גדול אין ברכת המזון (וכי"ב) אפילו ווען דער גדול איז אין דעם מחוייב נאָר מדרבנן²¹; דעת התוס' ²² והר"ן ²³, אַז אַ קטן שהגיע לחינוך הייסט מחוייב בדבר מדרבנן און דעריבער קען ער מוציא זיין אַ גדול ידי חובתו (כשאכל שיעורא) דרבנן²⁴.

פון דעם וואָס דער רמב"ם ²⁵ פסק'נט „בן מברך לאביו“ איז מוכח, אַז ער האָלט אַז אין די חינוך-מצוות איז דער קטן מחוייב (מדרבנן) ²⁶ און ס'איז ניט נאָר אַ חיוב על האב.

21) כן משמע דעת הרמב"ן שם. ריטב"א שם. אבל רש"י לא הוציא פ"י הסוגיא בברכות כ, ב מפשוטו, וא"כ נראה לדעתו הקטן מוציא הגדול כשאכל שיעורא דרבנן. וראה יגדיל תורה שם ס"ע כט.

22) ברכות מה, א ד"ה עד שיאכל. וראה לשון התוס' שם כ, סע"א ד"ה וקטנים.

23) מגילה שם.

24) ובפרמ"ג פתיחה כוללת לאורח ח"ג סוף אות כח כתב שהוא מחלוקת דבבלי וירושלמי.

25) הל' ברכות פ"ה ה"ט"ז. ועי' ראב"ד שם. ומסיים „וכן אשה ועבד במקריין אותו ועונה אחריהם מה שהן אומרים ואיתא בירושלמי“ — כדעת הרמב"ן שם. ועי' הפרמ"ג שם הרי נמצא שס"ל שהחייב על האב. אבל ראה כס"מ שם בדעת הרמב"ם.

26) וכן מוכח דעת אדה"ז (שא"פ שכתב בהל' ת"ת בתחלתו „אע"פ שהקטן פטור מכל המצות וגם אביו אינו חייב לחנכו במצות מן התורה“, הרי) כתב בשו"ע אורח חיים סקפ"ז ס"ג שהקטן (גם אם לא אכל כדי שביעה) מוציא את הגדול בברכה י. ומדייק בלשונו שם „שמי"מ הוא חייב מדברי סופרים כמותו“ (כ"ה בדפוס א' דשרי, ובדפוסים שלנו ליתא תיבת „כמותו“). וראה בחקני הלכות ח"א דמפרש באדה"ז עם תיבת „כמותו“ ככשוה"ג כאן.

*) והחילוק שכתב שם בין מגילה הלל וברכות ק"ש לברכה, בפשטות ה"ז הסברה שבהם הוי תרי דרבנן ובמצות ברה"ז דאורייתא הוי רק ע"ד חד דרבנן.

אויך דא איז ניט מובן: ווי קען מען זאגן א חיוב אויף א קטן אפילו מדרבנן, וויבאלד ³³ ער איז ניט קיין בר דיעה ³⁴, ובל' הגמ' ³⁵ „חיובא לדרדקי (בתמי)“?

ד. וי"ל דער ביאור בזה — אז דאס איז א סברא כללית פון רמב"ם ³⁶ בכמה מקומות:

ובהקדים, ווי שוין גערעדט פיל מאל ³⁷, וואס מען געפינט כמה פעמים, אז דאָרט וואו די תורה האָט געהייסן טאָן אַ געוויסע מצוה, וואָס איר קיום איז אָפּהענגיק פון אַ פעולה פריער (וּכּוּי"ב), באַקומט אויך די פריערדיקע פעולה אַ מעין חשיבות און גדר פון דער מצוה עצמה — היות אַז די פעולה איז אַ הִכְרַח (אַז איר קען די מצוה ניט געטאָן ווערן), איז עס כאילו ווי צוזאַמען מיטן ציווי אויף דער מצוה האָט די תורה אויך אַנגעזאָגט אויף דער פעולה.

בכללות איז דאָס דער גדר פון מכשירי מצוה, ובפרט לדעת ר"א ³⁸ אז זיי זיינען דוחה את השבת (אויב די מצוה איז דוחה שבת) פונקט ווי די מצוה אַליין.

נאָכמער פון דעם שטייט אין ירושלמי ³⁹, אז אויף דער הכנה והכשרה צו די מצוות פון סוכה, לולב ⁴⁰ וּכּוּי"ב, מאַכט מען ברכת המצוה: אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשות סוכה, לעשות לולב ⁴¹, ועוד ⁴².

אַט דעם ענין (אַז אַ מעין וגדר פון דער מצוה טראָגט זיך איבער אויף אַז

דעת רבינו (כהרמב"ז) שלא כתב הכל חייבין באכילת מצה אפי' נשים ועבדים וקטנים אלא קטן שיכול לאכול כוית מתנכים וכו' כלומר דחיובא אאבוא רמא וכן כתב פ"א דהל' מגילה הכל חייבים אנשים ונשים וכו' ומחנכין את הקטנים לקרותה'. לכאורה במצה י"ל (כדוחק ע"כ) דשונה כיון שמדובר ב.קטן שיכול לאכול פתי שזהו לפני שהגיע לחינוך — אבל חידוש גדול הוא לומר שמחנכים קודם שהגיע לחינוך!

וכן במגילה שהוא רק מדרבנן י"ל שבקטן החיוב הוא רק על האב עדמינא אדהי' בספקי' שם. וכן משיב בכספי' בהל' ברכות פ"ה ה"ז — צ"ע, שהרי כתב הרמב"ם שם וקטנים .. מומנין לעצמן כי קטן היודע למי מברכין מומנין עליו כו'. ומשיב הרמב"ם הל' תפלין פ"ד הי"ג, אביו לוקח לו תפלין כדי לחנכו במצות — י"ל (נוסף על הנ"ל הערה 27) כיון שבתפלין בפרט נוגע בגדר המצוה שלא יסיח דעתו מהם (כמו שממשיך ברמב"ם שם באותה ההלכה), לכן לא הכניסו חכמים את הקטן בחיוב המצוה (וכן י"ל בשו"ע אדהי' סי' לו ס"ג).

(33) וממילא מובן דאין לומר (בכמה דברים) שחכמים החמירו יותר כיון שאי אפשר להטיל עליו חיובים. וראה שד"ח שם ד"ה וכן מתבאר דכמו שאין סברא לומר דהתורה הטילה חיוב על הקטן כן גם בחינוך דרבנן. וראה ציונים לתורה (להר"י ענגעל) כלל יב שווה סברת רש"י.

(34) ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ו הכ"ז. הל' קרבן פסח פ"ב ה"ד. וראה פרמ"ג פתיחה כוללת לארץ ח"ב אות ג': מניח מצוה ה סק"ב. סוף מצוה רסג. ציונים לתורה כלל ח'. וראה צפצפי' הל' שבת סכ"ד הי"א. הל' אישות פ"ד ה"ט. ובכ"מ. וראה לקרש ח"ד ע' 1249.

(35) פסחים קטז, א.

(36) ולשיטתי כללית דהרמב"ם והראב"ד, כדלקמן בהערות.

(37) בהבא לקמן ראה לעיל ע' 187 ואילך, וש"נ.

(38) שבת קל, א.

(39) ברכות פ"ט ה"ג.

(40) שרק בסוכה וציצית נאמר „תעשו“, משא"כ לולב וכו' ומ"מ מברכין — ראה לקרש שם.

(41) עיי' לעיל שם הערה 56 שגם להבבלי שאין מברכין ס"ל דהוי מצוה.

(42) ועיי' לעיל שם יתירה מזו בהולכת דם למזבח שנעשה עבודה.

(*) ע"פ פשוטו הלשון בהחלוק שכתב שם. ומשיב בשו"ה להערה 26 — הוא ע"פ פשוטו הלשון בשו"ע שם בתחלתו („שמי"ם הוא חייב מדברי סופרים כמותו“). וצ"ע מהו עיקר כו'.

ה. אין כל הנ"ל אבער, אויך בא מכשירי מצוה (און ברכת המצוה לדעת הירושלמי), איז דאס וואס מ'דארף אג' קומען צו דער פעולה פון הכשר המצוה, און עשיית לולב וכיו"ב, אדער צו סיוע האשה בפר"י ורב"י — איז דאס דערפאר וואס במציאות איז די מצוה געטאן געווארן ע"י הקדמה פון דער אנדערער פעולה (דעם הכשר וסיוע וכו'), דעריבער ווערט אויף דער פעולה נמשך א מעין פון חשיבות וענין המצוה; אין זיי איז אבער ניטא קיין חלק ופרט פון דער מצוה והציווי.

[און דעריבער ווערן זיי ניט קיין חלק פון דער מצוה ממש: (די ברכה איז) לעשות לולב, עשי' (ניט נטילה); וגם בדברי הר"ן "יש לה מצוה" — סתם, עס איז ניט מוכרח אז דאס איז דער גדר מצות פר"י ורב"י⁴⁷ פון איש⁴⁸].

למעלה מזה, בעניננו — מצות החינוך עדימ: די שייכות והשתתפות פון קטן אין דער מצות חינוך באשטייט ניט (בלוין) אין דעם וואס אן דעם קטן — קען דער אב ניט מקיים זיין מצות החינוך, נאר (אויך וואס) דאס איז די מצוה — (דער אב זאל מחנך זיין) אז דער בן זאל טאן די מצוה; און דעריבער, אויך לדעת התוס' והרמב"ם, י"ל אז די חכמים האבן טאקע מלכתחילה

אנדער זאך וואס איז א הכרח פאר דער מצוה), געפינט מען ניט נאר ביי א פעולה, כנ"ל, נאר אויך אין דער הצטרפות פון מענטשן בנוגע תומ"צ. ולדוגמא: דער דין אין הל' ת"ת⁴⁹, אז "מי שא"א לו ללמוד כו' יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאילו לומד בעצמו"⁴⁹.

עדין אויך בנוגע לנשים — ובדוגמא להכשר מצוה הנ"ל — וכידוע וואס דער ר"ן⁴⁹ זאגט, אז א אשה כאטש זי איז ניט מצווה במצות פר"י ורב"י, "מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו", ד.ה. וויבאלד אז דער בעל קען מקיים זיין די מצוה נאר ע"י האשה, האט זי אויך א (מעין פון דער) מצוה.

און אפילו אין פאל, ווען דער סיוע פון דער אשה אין דער מצוה פון בעל איז ניט קיין הכרח אין עצם קיום המצוה, נאר ניט מער ווי א הילף אין זיין אפשריות פון קיום המצוה, ווערט גע'פסקנט דער דין⁴⁹, אז כאטש זי מצד עצמה איז ניט מחוייב (במצות ת"ת), איז "אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאודה שיעסוק בתורה חולקת שכל עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידה", וויבאלד אז דער לימוד התורה פון דעם מאן און וון איז אין דעם פאל דורך איר הילף, באקומט זי א חלק אין דעם שכל פון מצות ת"ת⁴⁹.

47) ואפילו את"ל שזהו בגדר מצות פר"י — הרי האיש והאשה הפכים הם בזה: האשה קרקע עולם (סנהדרין עד, ב) ובאיש — אין קישוי אלא לדעת (יבמות נג, ס"ב).

48) ראה לקו"ש שם ע' 41-2 והערה 43. ולהעיר מזה שנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן כו' (הל' ת"ת שם) שזה שחייבות ללמוד הוא רק בכדי שידעו היאך לעשות המצוה שלהן ובכ"ז נעשה הלימוד ענין בפ"ע ולכן מברכות הן ברכות התורה (ש"ע אדה"ז ס"ס מז) — וראה לקו"ש שם.

43) ש"ע י"ד סרמ"ז ס"א וברמ"א שם. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ד.

44) משא"כ המשמש שם. ויכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה כו' ויחלוק עמו כו' — שזהו מפני שזהו תורתו של הלומד כו' וברשותו. רפ"ב דקידושין.

45) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א. מסוטה כא, א. רמ"א שם ס"ז.

46) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 37 ואילך.

קטן (דפטור מראי) כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, פרעגט די גמרא⁵³ „עד הכא מאן אתי ומשני עד הכא דמחייבא אימי בשמחה (אייתת' וכו'), משמע שזקוקה לעלות משום שלמי שמחה. ומפרש ר"ת בעלה משמחה שהחויב על בעלה ולא עלי' וכו' והא דקאמר בחגיגה דמחייבא אימי משום בעלה ולא משום היא“.

זעט מען דערפון לשיטת התוס', אז כאטש אויף דער אשה מציע איז ניטא דער חיוב שמחה (פון שלמי שמחה), ווי-באלד אבער אז עס איז א מצוה אויפן בעל צו משמח זיין את אשתו, באקומט אויך איר שמחה א גדר פון מצוה, ביז אז די גמרא זאגט אויף איר דעם לשון „דמחייבא .. בשמחה“⁵⁴ (ניט ווי ביי פרי' ורבי' וואס דער לשון הרץ איז „יש לה מצוה“)⁵⁵.

ארויפגעלייגט דעם חיוב החינוך נאך אויפן אב און ניט אויפן בן⁵⁶, וויבאלד אבער אז די מצות האב איז לחנך אז דער בן זאל מקיים זיין די מצוה, ווערט בדרך ממילא אויפן בן א התחייבות אינעם קיום פון די מצוות, הייסט אויך דער בן א מחוייב בדבר⁵⁷.

בסגנון אחר: וויבאלד אז דער אב איז מחויב צו מחנך זיין את בנו לעשות המצוה, איז כאטש אז עשיית הבן את המצוה איז מצד דעם (חיוב וואס איז מוטל על ה)אב — איז דאס אבער דאך פעולת המצוה (בשלימות) ע"י הקטן מצד ציווי (שעל האב), און דעריבער הייסט דער קטן א מחוייב בדבר,

ביז אז ער איז מוציא א גדול (וואס איז מחוייב נאך מדרבנו). ועד"ז געפינט מען בא מצות דאורייתא, כדלקמן.

ו. א דוגמא להנ"ל בא מצות דאורייתא⁵⁸: בא חיוב שמחה ברגל זאגט אביי⁵⁹ „אשה בעלה משמחה“ זאגט רש"י⁶⁰: בבבל בבגדי צבעונין כו'. פרעגט דערויף תוס'⁶¹ פון חגיגה: איהו

⁵⁸ ראה שד"ח שם ד"ה עתה.

⁵⁹ וכמה נפק"מ בין דעה זו להדיעה שהקטן מחוייב מלכתחילה.

⁶⁰ עוד דוגמא — לדעת (ש"ת) מהר"ק סקכ"ז: ואע"ג דלוח בריבית פסול לעדות אע"ג שאין לוקח ממון שאין שלו נראה לע"ז דכיון שעבירת לקיחת הממון דמלו' על יד הלו' נעשית וא"א מבלעדו חשיב עד חמס .. והיינו דמשני תלמודא מלוה הבאה בריבית כל' שהלואה הריב' נעשית ע"י המלוה והלוה וא"א לה זולתה.

ובשו"ע אדה"ז ריש הל' רבית — שהוא מפני חומר העון, וי"ל שזוהו טעם על הבא שם תיכף לאח"ז שיש אזהרה מיוחדת ללוה — אבל מסגנון הל' משמע דקאי גם על לפניו. — וראה בהמצוין במ"מ שם.

⁶¹ ר"ה ו, סע"ב. קדושין לד, ב.

⁶² ר"ה שם. וראה פרש"י קדושין שם.

⁶³ ר"ה שם ד"ה אשה (ועוד קושיות). וראה גם ד"ה הגיל קדושין שם.

⁵³ חגיגה ו, רע"א.

⁵⁴ וי"ל דגם בזה הרמב"ם והראב"ד לשיטתייהו אזלי. דבהל' חגיגה (פ"א סה"א) כתב הרמב"ם „ונשים חייבות במצוה זו“ והראב"ד כתב „לא בקרבן אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה“. ובלח"מ (וראה כס"מ) שם, דהרמב"ם לא ס"ל כרש"י אלא כפ"י התוס' וכאב"י, והראב"ד טעמו. דכיון דאין החיוב על האשה אלא על הבעל לא ה"ל לו לומר ונשים חייבות במצוה זו. ועפ"ז רש"י ותוס' וכן הרמב"ם והראב"ד (ראה לעיל הערה 25) לשיטתייהו אזלי במצות חינוך אם ע"ז זה שהוא בגדר המצוה — נעשה מחוייב בדבר.

⁵⁵ עוד דוגמא לנדוד' „ברכת כהנים“ שגדר המצוה הוא שכהנים מברכים לישראל. ועפ"ז תובן דעת החרדים (מ"ע כו' התלויות בפה כו' לקיים בכל יום פ"ד אות יח) וההפלאה (כתובות כד, ב ברש"י ד"ה דאיסור עשה) הובא בשע"ת אורח סככ"ח סק"ב שיש מצות עשה על הישראל שיתברך. ובהפלאה שם: וכן מצינו בכל מקום אע"ג דבתורה אינו מפורש הציווי אלא על העושה, המצוה על שניהם, כגון ביבם יבמה יבא עלי' והמצות עשה גם עלי' כו' (ולא הביא דברי הר"ן הג"ל בפרי', כי האשה במצות יבום היא יותר מאשר בפרי').

ובהקדים וואס דער ראגאטשאווער⁵⁵ איז מסביר, אז דער דין איז רמב"ם, אם שחטו עליו בראשון פטור⁵⁶ רעדט נאר בשעת דער אב האט מונה געווען דעם קטן אויפן קרבן פסח אלס איינעם פון בני החבורה — דעמאלט איז ער פטור מן השני; אויב אבער שחטת הקרבן איז געווען באופן אז דער קטן איז נכלל געווארן אינעם „(שה ל)בית אבות“ (אפילו ווען מ'זאל זאגן אז שה לבית אבות איז מדאורייתא), איז ער דאן חייב בשני. ווארום דאס וואס א קטן קען עסן מצד „שה לבית אבות“ איז עס דערפאר וואס ער איז בטל צום אב, און ניט ווייל ער איז א מציאות בפ"ע. דעריבער איז דער קטן אלס א מענטש בפ"ע ניט געווען במצות קרבן פסח⁵⁷. בשעת אבער דער אב האט אים מונה געווען על פסחו, האט מען גע'שחט'ן דעם קרבן פסח (אויך) פאר דעם בן, דעמאלט דוקא איז ער פטור בשני.

די הסברה בזה איז ע"ד הנ"ל⁵⁸; ווי-באלד די תורה זאגט אז א קטן קען זיין פון די מנויים (א מציאות בפ"ע) אויף א

לקטן, איז נכלול במצוה מדאורייתא. ועפ"י מובן מה שהביא הכתוב ד, כל זכור⁵⁹ אף שבבבלי כתב דקרא אסמכתא בעלמא.

ועפ"י חידוש הוא לכאורה דיש מה'ת ח'וב, כדי לחנכו במצוה⁶⁰ וראה העמק שאלה שם. ואכ"מ.

58) צפ"ע ה' תרומות פ"ב ה"ב (מג, סע"ב ואילך). שר"ת דווינסק ח"ב ס"ט. אלא שבש"ת שם סי' יוד כתב, דגבי פסח ברמב"ם .. מיירי שכבר הגיע ל"ג שנה רק לא נגמר ב' שערות השיעור שלו אז ולכן אם בפ"ש כבר נגמר י"ל דהוה גדול למפרע ולכן אי"צ. ועיי"ש מה שמביא מפסחים צב, ב למ"ד דרך רחוקה רחמנא פטרי ומ"מ אם עשה פסח יצא כו'.

59) להעיר מלשון אדה"ז בשו"ע ה' שבת שס"ג ס"ח. וראה בארוכה לק"ש חכ"ו ע' 69 ואילך.

60) ביאור דברי הרמב"ם ביסוד הנ"ל מובן גם ע"פ שאר מפרשי הרמב"ם. אבל יומתק ושייך יותר לנדר"ד — ע"פ הצפ"ע. וראה לק"ש שם.

ע"פ הנ"ל קען מען ער"ז מסביר זיין בנוגע צום ח'וב ת"ת אויף א קטן, און ווי דער צ"צ⁶¹ זאגט בביאור דעת הרמב"ם הנ"ל (סי'ב): כיון דת"ת לא דמי לשאר מצות דבשאר מצות אין האב מחוייב לחנך בנו מדאורייתא אלא מד"ס אבל בת"ת מחוייב האב מדאורייתא ללמוד את בנו כו' אי"כ שמא גם על הקטן יש ח'וב מדאורייתא —

ד"ל הפי': וויבאלד אז ס'איז דא א ח'וב דאורייתא (מצד דעם אב) אויף דער מעשה הלימוד פון קטן, האט זיין לימוד א גדר פון ח'וב; און דעריבער, בשעת אז לא למדו אביו בלייבט דא א ח'וב מצד תורה⁶².

ז. וי"ל אז ע"ד הנ"ל איז אויך דער ביאור התירוץ פון מהר"י קורקוס אויף דעם רמב"ם בא קרבן פסח [אם שחטו עליו בראשון פטור⁶³], כיון דרחמנא רביי לקטן⁶⁴ שישחטו עליו וממניו אותו נפטר הוא בכך מן השני"י —

56) ראה לק"ש ח"א ע' 44 ואילך במצות פדיון הבן ומילה. ובשו"ה"ג להערה 19 שם הטעם שלא אמרינן כן גם בפדיו"ב ומילה (בבב"ת).

וע"פ ביאור הנ"ל בפנים יש להעיר במש"כ הצ"צ החילוק דת"ת לשאר מצות שבהם מחוייב מד"ס משא"כ בת"ת שמהוייב האב מדאורייתא וא"כ שמא על הקטן יש ח'וב — מהשק"ט הידועה האם דרבנן חל על החפצא (ראה צפ"ע כללים בערכו. אתוון דאורייתא כלל יוד. ובכ"מ).

57) לכאורה י"ל מעין זה במצות רא"י שמשלשון הרמב"ם במ"ע נג משמע שהח'וב לעלות, ע"ם כל בן זכר שיש לו שאפשר לו להלך לבדו⁶⁵ הוא מדאורייתא, וכ"מ ברמב"ם ה' חגיגה פ"ב ה"ג — שלא כתב שהוא מד"ס כמ"ש בה"ל ציצית ברכות סוכה וולוב (אבל ראה לח"מ וקרי"ת ספר שם). וכן מפורש בפיה"מ להרמב"ם חלה פ"ד מ"א (וראה טרא חגיגה ו, א סוף קטע המתחיל פיסקא) דמירושלמי חגיגה פ"א היא משמע דקטן ד(ב"ש ו)כ"ה חייב מה"ת. וראה העמק שאלה לשאלות שאילתא קלו סקיב ולהרמב"ם הוא גם לקרבן). כי מכיון שנאמר „כל זכור“ הרי התורה רבי

מביא אשם אחד אבל היא חייבת מלקות על כל ביאה וביאה כו' כשאר חייבי לאווין, ד.ה. בא איר איז די ביאה א גדר פון חייבי לאווין, משא"כ בא דעם איש⁶⁴.

ו"ל אז דאס איז די הסברה אין דעם וואס דער מגיד משנה זאגט, מפני שהוא סובר שהכל תלוי בה כו': די גמרא זאגט, בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן, מגלו, אמר רבא דכתיב ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה, מכדי עד הכא באיש קא מישתעי קרא נכתוב והביא את אשמו לה' ולבסוף לכתוב בקורת תהי' אמאי כתב רחמנא ברישא בקורת תהי' ולבסוף כתב והביא את אשמו לה', ה"ק אם בקורת תהי' היא והביא את אשמו לה' ואם לא תהי' בקורת לא יביא הוא את אשמו.

לערנט דער רמב"ם אז דאס איז ניט נאָר א סימן, נאָר דאָס איז כעין טעם וסיבה: והביא את אשמו לה' גו' וכפר עליו גו' קומט אלס תוצאה פון דעם וואָס ער האָט געבראכט צו בקורת תהי' (געבראכט די אשה צום חיוב מלקות)⁶⁴.

און דעריבער האָט דאָס א שייכות אויך צו א קטן: באַ אַנדערע עריות, איז דער איסור וחיוב אויפן בועל ונבעלת באַ יעדערן מצד עצמו, קען מען אויף א קטן ניט אַרױפלייגן קיין חיובים ועונשים (אפילו ניט קיין חיוב צוליב כפרה) און ער קען אויך ניט נגדר ווערן אין דעם חיוב וואָס עס איז דאָ אויפן צווייטן, ווי- באַלד פעולת הבועל איז אַ מציאות (דאיסור וחיוב) בפ"ע:

קרבן פסח, קומט אויס, אז מצד מצות התורה (אויפ'ן אב) איז דער קטן בגדר מצות קרבן פסח⁶⁰, און דערפאר איז אויב שחטו עליו בראשון איז ער פטור בשני.

ה. ע"פ הנ"ל קען מען זאגן כעין זה בא קטן, בן ט' שנים ויום א' שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן: וויבאלד אז דורך זיין ביאה ווערט א חיוב (מלקות) מן התורה (אויף דער שפחה חרופה), עס איז א פעולה וואָס בריינגט אַ חיוב מלקות, באַקומט זיין פעולה אויך אַ תוקף מן התורה בנוגע להפועל און, מביא קרבן — ער דאַרף האָבן אַ כפרה⁶¹.

דער טעם איז דעם (אין דעם חילוק צווישן איסור שפחה חרופה און אַנדערע עריות, וואו דער קטן איז פטור לגמרי⁶²) י"ל — מצד דער אַנדערש- קייט בכלל פון איסור שפחה חרופה לגבי אַנדערע איסורי עריות, ובלשון הרמב"ם⁶³, ביאת שפחה זו משונה מכל ביאות אסורות שבתורה שהרי היא לוקה שנאמר בקורת תהי' והוא חייב קרבן אשם שנאמר והביא את אשמו אחד שוגג ואחד מזיד בשפחה חרופה מביא אשם, וואָס פון דעם לשון איז משמע אז דאָס וואָס דער עונש איז אַנדערש — איז אַ רא"י אז דער עצם (איסור), ביאת שפחה זו משונה.

אויך ווי דער רמב"ם איז ממשיך, הבא עלי ביאות הרבה בין בזדון בין בשגגה

⁶⁰ ועד"ז (ויתירה מזו) י"ל במצות הקהל, בנוגע להטף. נתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ט ע' 363 ואילך.

⁶¹ עיינ' יד המלך לרמב"ם שם. וראה שד"ח כללים מערכת קוף כלל נב.

⁶² כריתות שם. רמב"ם הל' איסורי פ"א הי"ג ואילך.

⁶³ שם פ"ג הי"ד.

⁶⁴ ראה צפצפי הל' איסורי שם. ושם, שלדעת הרמב"ם, החיוב הוא רק בה ולא ברי.

איז „הוא מביא ⁶⁷ קרבן“ ⁶⁸.

ט. פון כהנ"ל איז אויך דא א הוראה אין גודל הערך פון חינוך, ובפרט בת"ת — וואס חינוך האט א שייכות מיוחדת צו דעם זמן פון ימי ספירת העומר וואס איז צווישן פסח — זמן חרותנו און חג השבועות — זמן מתן תורתנו (און איז זיי מחבר ומאחד ⁶⁹).

וואס בא חג הפסח זעט מען באופן בולט די הדגשה אין ענין החינוך למצות פון א קטן: נוסף על הנ"ל, וואס ביי איינעם פון די מצות עיקריות פון יצ"מ (קרבן פסח) געפינט מען אז רחמנא

משא"כ ביי שפחה חרופה, איז „הכל תלוי בה“ ⁶⁵, דער חיוב אשם אויפן איש איז נאך ווייל זיין מעשה איז די סיבה אויף דעם חיוב האשה, און אין דעם ווערט אויך א קטן (נגרר ו) נכלל (ע"ד הנ"ל, אז מצד דער מצוה שעל האב צו לערנען תורה מיט בנו אדער מחנך זיין אים, ווערט דער קטן אנגערופן א מחוייב בדבר — ע"ז אויך דא), וויי באלד אז די מעשה פון דעם קטן איז ע"פ תורה א מעשה ⁶⁶ וואס בריינגט אויף איר דעם חיוב מלקות, דערפאר ⁶⁶

(65) עפ"ה"ל (בחילוק ביאת שפחה חרופה לעריות) אולי יש לבאר גם זה שבעריות חייב אחד המערה ואחד הגומר וחייב בין כדרכה בין שלא כדרכה ועוד, משא"כ בשפחה חרופה פטור עד שיגמור ביאתו ופטור שלא כדרכה וחייב רק כשהוא ברצונה ועוד (רמב"ם הל' איסורי ביא' ס"א פ"ג הט"ו וש"נ) — כי מכיון שכל האיסור תלוי רק בה — צ"ל הפעולה בה (הביאה) בשלימות וברצונה משא"כ שאר עריות.

(65) להעיר גם ממנהייק דלעיל הערה ⁴⁹.
(66) וי"ל שהרמב"ם רמזו בזה שמסכים בהלכה זו דוקא, שאין האיש קרבן עד שתתחייב היא מלקות שנאמר בקורת תהי' והביא את אשמו' — דלכאורה אינו נוגע להלכה זו.

בפשוטו קאי ע"ז שכתב, והוא שתהי' גדולה ובעולה וברצונה כמו שביארנו, והטעם לזה כיון שאין האיש חייב קרבן כו'. אבל זה אינו מספיק, כי לכאורה פשיטא היא, שהרי כבר כתב לעיל (הט"ו) שצ"ל, גדולה הבעולה המידה וברצונה ⁷⁰.

אלא שבוז מבואר הטעם שגם, בן ט' שנים ויום א' שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן, כיון שכל גדר חיוב קרבן דהאיש בשפחה חרופה בא מצד שנעשה כאן מעשה שהיא חייבת מלקות ע"ז. וכן משמע שמפרש בקרית ספר הל' איסורי שם שכתב, בן ט' שנים ויום א' שביאתו ביאה הבא על שפחה חרופה הוא מביא קרבן כיון שהיא לוקה דכל

שהיא לוקה מביא הוא קרבן כדילפינו כו'. וראה דבריו בח"ל שגגות שם.

(67) וע"פ כהנ"ל ובהערה שלפניו משמע שזה שאינו מביא (קרבן) עד שיגדיל ויהי' בן דעת' הוא לא לפי שרק אז נעשה עליו חיוב קרבן, אלא כפשוטו הלשון (שהחייב עליו תיכף אלא שאינו מביא עד שיגדיל. והטעם כיון, בדקרבנות כתיב רצון וכתוב לרצונכם תובחווה' (מגדול עוז הל' איסורי שם) או, משום שצריך שיקדיש הקרבן וזה רק במופלא סמוך לאיש" (צפ"ע השלמה ו, ד. וכ"פ בכס"מ ברמב"ם הל' ק"פ פ"ב ה"ד).

(68) ראה רמב"ם הל' פסוהמ"ק ספ"ג דס"ל שגם אם, מהלך במקום שאינו צריך ה"ז הולכה והמחשבה פוסלת בה', והראב"ד פליג ע"ז. וע"פ ביאור הצפ"ע בגדר הולכה (ראה צפ"ע עה"ת ר"פ מסעי. מהד"ת נא, ג. וראה לקו"ש ח"ד שם ע' 39. וש"נ. לעיל ע' 188) דדבר המוכרח נעשה גם בזה חשיבות בפ"ע כו', י"ל שגם בזה הרמב"ם והראב"ד לשיטתיהו אולי, שגם בדבר שאינו מוכרח בעצם, ורק בפועל בנדון ה"ז פסולה זו הכנה והכשרה לפעולה אחרת (ההולכה לפני הוריקה) גם בזה נעשה גדר מצוה. ועד"ז בנדו"ד בשפחה חרופה. ועד"ז דעת הרמב"ם בקרבן פסח על הקטן (אלא שבהולכה נעשה עבודה בפ"ע, כנ"ל).

(69) ובפרט ע"פ אגדה הובאה בר"ן סוף פסחים. חינוך מצוה שו'. ועפ"י גם ספ"ה"ע שייכת לסברה הנ"ל בפנים, שאף שכל ענין הספירה הוא רק הכנה והכשרה למ"ת מ"מ נעשה מציאות וחשיבות בפ"ע ומברכין עליה.

(*) ודוחק גדול לומר שהי' קס"ד שכשם שד"ן זה שונה שהקטן חייב קרבן, כן הי' אפ"ל שהיא חייבת מלקות גם אם היא קטנה, כי (נוסף ע"ז שנד"ן קשה במ"ש. בעולה וברצונה, הרי') אין עונש מלקות לקטנה.

קטן אליין ווערט אנגערופן א מחויב בדבר); און נאכמער — בנוגע לת"ת: בשעת מלערנט תורה מיט א קינד, וואס איז א „מצוה על כל חכם וחכם מִישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו שנאמר ושננתם לבניך כו' אלו תלמידך" ⁷⁶, מאכט מען אים א מצאוות חדשה — דער תלמיד ווערט פארבונדן מיט תורה (און מיטן נותן התורה) — וכמאמר חז"ל ⁷⁷, „כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו".

פון דעם אלעס איז פארשטאנדיק דער גודל החיוב וההשתדלות וואס ליגט אויף יעדן איינעם אפצוגעבן זיך מיטן חינוך פון בני ובנות ישראל בלימוד התורה ובקיום המצוות; ובפרט בימים אלו, וואס דאס איז די צייט וואס מ'גרייט זיך צו די ימי החופש, דאָרף מען זען אז יעדער אידיש קינד, א אינגעלע אדער א מיידעלע, זאל זיין אין א סביבה פון תורה ויר"ש במשך חדשי הקיץ (ומה טוב במשך כל כ"ד שעות היום), וואס דאס וועט זיין אויך די הכנה אויף צו מוסיף זיין אין דעם חינוך פון ילדים וילדות במשך הזמן והשנה שלאח"ז.

רבי' לקטן כו' כנ"ל, איז דער סדר פון פסח, הגדה און סיפור יצי"מ מיוסד אויף (און פארבונדן מיט) „והגדת לבנך" ⁷⁸. [און בכללות ווערט די יציאה פון אידישן פאלק פון מצרים פארגליכן אין נבואת יחזקאל ⁷⁹ צום געבורט פון א קינד, וואס באַלד נאך דעם הויבט זיך אן דער חינוך זיינער אלס יסוד לכל ימי חייו ⁷²];

און אזוי אויך בחג השבועות, זמן מתן תורתנו — התחלת לימוד התורה ע"י אבינו שבשמים עם בניו — עם ישראל עליהם נאמר ⁸⁰ בנים אתם לה' אלקיכם,

ועד"ז באב וכן למטה — וואס הגם אז בנוגע מצות בכלל איז „אבינו חייב לחנכו במצות מן התורה אלא מדי"ט", איז דאך בת"ת מ"ע מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה" ⁸¹; נוסף לזה איז דאך נתינת התורה געקומען בזכות ענין החינוך, נאך דורך דעם וואס „בנינו עורבין אותנו" האָט דער אויבערשטער מסכים געווען צו געבן די תורה ⁸² —

דוקא דורך דעם וואס מ'גיט דעם קינד א חינוך במצוות ווערט ער א מציאות בפ"ע און האָט אן אייגענעם פארבונדן מיט דער מצוה (כנ"ל אז דער

(משיחות חג השבועות תשכ"ח)
(וש"פ נשא תשל"א)

(70) שמות יג, ח.

(71) טז, ד ואילך. וראה ת"א וארא נה, א.

(72) ראה מכתבים כלליים לתהי"פ תשל"ז (הגש"פ (קה"ת, תשמ"ז) ע' עדרת ואילך).

(73) ראה יד, א.

(74) הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתו.

(75) שהש"ר פ"א, ד (א).

(76) הל' ת"ת להרמב"ם פ"א ה"ב.

(77) סנהדרין יט, ב. הובא בפרש"י עה"ת במדבר

ג, א.

אמור

ער אפילו ניט אן דורך צוגעבן דעם
ווארט „וגו“?!

ב. לכאורה וואלט מען געקענט
לערנען, אז מיט'ן מעתיק זיין „ששת
ימים“ איז רש"י אויסן ניט די געבראכ-
טע צוויי ווערטער כשלעצמם, נאר (אלס
התחלה פון) דעם גאנצן פסוק —

ווי מיר געפינען ככמה מקומות אז
רש"י איז מעתיק די התחלה פון א פסוק
אדער פון א ענין (ניט צוגעבענדיק
אפילו „וגו“), און זיין פירוש באציט זיך
צום גאנצן פסוק אדער ענין.

ולדוגמא: אויפן פסוק³, „ועשו את
האפוד“ זאגט רש"י: „אם באתי לפרש
כו' לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא
כו'“ און איז מפרש ומבאר אלע פרטים
פון עשיית האפוד וואס שטייען אין דער
גאנצער פרשה, און פונדעסטוועגן איז
רש"י מעתיק פון פסוק נאר די ווער-
טער „ועשו את האפוד“ (און אן דער
הוספה „וגו“):

אזוי אויך אין פרש"י (וואס קומט
גלייך נאך זיין פ' אויף „ששת ימים“)
אויפן פסוק „אלה מועדי ה' מקראי
קודש אשר תקראו אותם במועדם“, וואו
רש"י איז מפרש דעם טעם הכפל פון
דעם גאנצן פסוק, און פונדעסטוועגן איז
ער מעתיק נאר התחלת הכתוב „אלה
מועדי ה'“ — און אן א „וגו“.

אבער מען קען ניט לערנען אזוי
בנדויד, ווייל רש"י באנוגנט זיך מיט

א. מ'האט שוין פיל מאל גערעדט
וועגן דעם דיוק בתכלית פון לשון
פרש"י על התורה, ניט נאר די ווער-
טער פון זיין פירוש, נאר אויך די ווער-
טער פון פסוק וואס ער איז מעתיק (פאר
דעם אנהייב פון זיין פירוש).

עפ"י פאדערט זיך א ביאור אין א
פרש"י אין אונזער פרשה: אין אנהייב
פון פ' המועדות¹ (נאך דער הקדמה
„וידבר גו' דבר אל בני גו' מועדי ה' גו'
אלה הם מועדי“²) זאגט דער פסוק:
„ששת ימים תעשה מלאכה וביום
השביעי שבת שבתון מקרא קודש כל
מלאכה לא תעשו גו'“ (און דערנאך איז
די תורה ממשיך אין די פסוקים נאכ-
דעם „אלה מועדי ה' גו'“ און רעכנט
אויס אלע מועדים).

פון דעם פסוק איז רש"י מעתיק די
ווערטער „ששת ימים“ און איז מפרש:
„מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך
שכל המחלל את המועדות מעלין עליו
כאילו חלל את השבתות וכל המקיים את
המועדות מעלין עליו כאילו קיים את
השבתות“.

איז ניט מובן: די קושיא אין פסוק איז
דאך — בל' רש"י — „מה ענין שבת
אצל מועדות“, האט ער דאך לפי"ז גע-
דארפט מעתיק זיין די ווערטער „וביום
השביעי שבת“, און נאר די ווערטער —
אנשטאט דעם בריינגט ער גאר „ששת
ימים“ און „וביום השביעי שבת“ — דייט

(3) עדי"ז צ"ע בפרש"י ר"פ ויקהל (לה, ב): „ששת
ימים — הקדים להם אזהרת שבת וכו'“.

(4) תצוה כח, ו.

(1) כג, א ואילך.

(2) שם, ג.